

LINGUISTIC BASIS OF TRAINING RUSSIAN STUDENTS OF NATIONAL GROUPS IN PREPOSITIONS AND PREPOSITIONAL-CASE CONSTRUCTIONS

Aliyeva Husniyye Novruz

Summary

The article examines prepositional-case constructions of the Russian language, expressing adverbial relations. The semantic content of prepositional-case constructions is concretized by a controlled verb. Azerbaijani students find it difficult to correctly use prepositional-case forms to express certain circumstance relationships. Particular attention is paid to the study of the basic (spatial, temporal, causal, target and mode of action) adverbial relations with the aim of developing the Russian speech of Azerbaijani students. Prepositions with case constructions are grouped according to their characteristics to express relations: 1) Prepositions expressing one relation in one case; 2) Prepositions expressing different relationships in one case; 3) Prepositions expressing one relation in several cases; 4) Prepositions expressing different relationships in several cases. Verb prepositional-case constructions expressing adverbial relations are described on the basis of systemic opposition.

Rəyçi: dosent Şərqiyə Akif qızı Həsənova
Bakı Slavyan Universitetinin Rus dili və mədəniyyətlərarası kommunikasiya kafedrasının 25 fevral 2021-ci il tarixli iclasın 06 sayılı protokolu
Daxil olma tarixi 27 fevral 2021-ci il

UOT:80

LEKSİK NOMİNASİYA: ONOMASİYOLOJİK VƏ KOQNİTİV YANAŞMA

Əsgərova Münəvvər Ehtibar qızı
Gəncə Dövlət Universitetinin doktorantı
haciyeva87@mail.ru

Xülasə: Məqalədə dilçilik və əlaqəli fənlər baxımından nominativlik probleminə hər tərəfli nəzəri baxış verilir. Bu tədqiqatda qarşıda duran əsas məqsəd onomasioloji yanaşma baxımında leksik nominasiyanın nəzərdən keçirilməsi və bu sahəsində dil funksiyalarının yerinə yetirilməsi, koqnitiv yanaşma baxımından isə dil funksiyalarının mental proseslər istiqamətində yerinə yetirilməsi məsələsinin təhlil edilməsidir. Həmçinin, məqalədə koqnitiv dilçilik metodologiyasının sözlərin mənasını dəqiq ifadə edən lüğət vasitəsi ilə leksik nominasiyanın şifəhləşdirmə xüsusiyyətlərinin öyrənilməsinə tətbiq etmək imkanları əlaqəli şəkildə nəzərdən keçirilir. Bu məqalə çərçivəsində aparılan araşdırmada başlıca hədəf, leksik nominasiya prosesində dil və zehni aspektlərin dəqiq leksika vasitəsilə qarşılıqlı şərtləndirməsi məsələsinin geniş araşdırılmasıdır. Bu baxımdan nominativ fəaliyyət prosesinə onomasioloji və koqnitiv yanaşmalar və leksik nominasiya, o cümlədən, sözlərin mənasını dəqiq ifadə edən lüğət vasitəsilə daha ətraflı nəzərdən keçirək.

Öyrənilən nominasiyanın aspektindən asılı olaraq tədqiqatın həm metodları, həm də konseptual aparatı dəyişir. Məqalədə nominativliyə dair müddəaların dilçiliklə əlaqəli müxtəlif yanaşmalarda necə təqdim olunduğunu nəzərdən keçirilir

Açar sözlər: dilin nominativ funksiyası, leksik nominasiya, onomasioloji yanaşma, koqnitiv yanaşması, dil reprezentasiyası, mental reprezentasiyalar, interpretasiya.

Ключевые слова: номинативная функция языка, лексическая номинация, ономасиологический подход, когнитивный подход, языковая репрезентация, ментальные репрезентации, интерпретация.

Key words: representative function of language, lexical nomination, onomasiological approach, cognitive approach, language representations, mental representations, interpretation.

Əsrlər boyu davam edən dilin tədqiqat tarixi, mütləq nominativ özündə ehtiva edən əsas dil funksiyalarının müəyyənləşdirilməsi bir çox dilçi alimlərin diqqətini cəlb etmişdir. Nominativlik çoxşaxəli bir problem olub, dilçiliyin bir çox sahələrini əhatə edir. Nominativlik nəzəriyyəsi, ilk növbədə, konseptual düşüncə formalarının bir-birilə necə əlaqəli olduğunu, adların necə yaradıldığını, sabitləşib obyektiv reallığın müxtəlif fraqmentlərinə paylandığını aydınlaşdırmaqla əlaqələndirilir.

Müasir dil ədəbiyyatında "nominasiya" termininin istifadə olunma tezliyinin yüksək olmasına baxmayaraq, bu terminin məzmunu hələ də birmənalı deyil. Ümumiyyətlə, nominasiya dedikdə dil sistemində adlandırma prosesi nəticəsində ortaya çıxan, habelə, qavranılan reallığın müəyyən bir hissəsini göstərmək üçün nəzərdə tutulan bir növ işarə kimi başa düşülür. Bir insanın idrak fəaliyyətinin nəticələrini ümumiləşdirmək, onun sosial-tarixi təcrübəsinin nəticələrini birləşdirmək və saxlamaq qabiliyyətini, həmçinin bilavasitə bilik təcrübəsindən əmələ gələn idrak bazasını əhatə etmək nominasiyanın başlıca funksiyası hesab olunur.

Dilin əsas funksiyası kimi fəaliyyət göstərən nominativ funksiya dil sisteminin həqiqət fraqmentlərini adlandırma və təcrid etmə qabiliyyətini nəzərdən keçirtməklə, onlar haqqında sözlər, söz birləşmələri, frazeoloji vahidlər və cümlələr şəklində konsepsiyalar formalaşdırır. Bəşər cəmiyyətinin idrak və kommunikativ fəaliyyətinin dinamik inkişafı və nəticədə yeni reallıqların, əsərlərin, maddi və mənəvi mədəniyyət obyektlərinin meydana çıxması həqiqətdən də dilin əsas vəzifələrindən birini "insan həyatının bütün sahələrini təmin etmək" və bu sahələri adlandırmaq kimi müəyyənləşdirir. Beləliklə, leksik nominasiyanın öyrənilməsi, ilk növbədə, nominasiyanın semiotik və onomasioloji aspektlərinin öyrənilməsi leksikoloji istiqamət çərçivəsində həyata keçirilir.

Sistem-struktur istiqaməti və tipoloji paradigma çərçivəsində dil alətlərinin təsvir edilməsi sahəsində kifayət qədər zəngin bir təcrübə toplayan elm adamları, lingvistik tədqiqatların bir az fərqli bir açısına müraciət edirlər. Müasir dilçi alimlər nominativlik mövzusunun dil sistemində çoxölçülü təsvir edilməsinə xüsusi diqqət göstərirlər.

Dil vahidlərini, yəni fərqli quruluş və sistemli mürəkkəbliyə əlamətlərini - sözlərdən cümlələrə - onların nominativ funksiyasını yerinə yetirməsi baxımından öyrənməyə yönəldilmiş onomasioloji təlim, nominasiyanın reallıqla əlaqəli nəzərdən keçirilməsini nəzərdə tutur. Bununla birlikdə, nominasiya yalnız müəyyən hadisələri adlandıran dil vahidlərinin meydana gəlməsi prosesi olaraq deyil, həm də "bir şəxs tərəfindən obyektiv reallığı obyektivləşdirmək" kimi mürəkkəb prosesin nəticəsi kimi öyrənilir.

Dili məlumatların təşkili, yaradılması və ötürülməsi vasitəsi kimi nəzərdən keçirərkən, obyektlərin, hadisələrin və hadisələrin adlanması ilə əlaqəli sadalanan mental və lingvistik hərəkətlərin mahiyyəti barədə sual yaranır ki, bu da lingvistik analiz sahəsinin genişləndirilməsini tələb edir. Sırf lingvistik sahələrlə yanaşı nominasiya əlaqəli fənlərin tədqiqat obyektinə çevrilir.

Belə ki, naturalist (bioloji) dilçilik məktəbinin nümayəndələri (A. Şleyxer, M. K. Rapp, A. A. Ovelak) dili insan orqanizmi ilə məlumat ötürmək üçün istifadə olunan səs və işarələrə çevrilmiş insan bədənini ilə qarşılaşdırmış, nominativlik anlayışını insanın iradəsindən asılı olmayan, "təkamül" prosesi kimi qiymətləndirmişlər. M. Müller dil hadisələrini təsvir edərkən, əsasən, düşüncənin bioloji olması və onun müəyyən bir adlandırmaya cəlb edilməsi ideyasına əsaslanır. A. Şleyxerə görə dilin yaradılmasını "təbiətin insaniləşdirilməsi" ideyasına əsaslanır ki, bu da öz növbəsində dilin "səs materiyasında bir təfəkkür" kimi var olması prinsipini təsdiq edir. Bioloji dilçiliyin diqqət mərkəzində nominasiyaya baxarkən "dilin maddi əsası", həm də nominal, o cümlədən onun bütün funksiyaları dedikdə, ilk

növbədə beyin, eləcə də söz və duyğu orqanları nəzərdə tutulur. Başqa sözlə, nominativ prosesin əsasını obyektiv reallığın mental-hissiyyatlı qavranılması prosesi təşkil edir. Lakin, bu çərçivədə nominasiya prosesi nəzəriyyələr, əsasən, dil formalarının səsifazallığı və formalaşması ideyasına qədər daralır yalnız o halda ki, "anlayışlar və təsəvvürlər səslərdə (köklərdə) materiallaşaraq mənələrə çevrilir, və onların münasibətləri son şəkillərlə və ya fleksiylərlə ifadə edilir»

R.Luriya, N.İ. Jinkin, S. D. Katsnelson kimi tədqiqatçılar neyrolinqvistikanın instrumiyası vasitəsilə nominasiyanı tədqiq edir, predmetin, hərəkətin, keyfiyyətin və ya münasibətlərin psixi fəaliyyətin mürəkkəb forması kimi adlandırılması prosesini nəzərdən keçirirlər. Linqvistikada naturalist ideyalarla mövcud olan oxşarlıqlara baxmayaraq, dil nominasiyasının tədqiqi üzrə neyrolinqvistik baxış onun tərifinə bir qədər fərqli yanaşma ilə səciyyələnilir. Müasir tədris, nevrologiya, psixologiya və dilçilik qovşağında olmaqla, beyin normal iş şəraitində və onun lokal məğlubiyyətləri zamanı adlandırma prosesində dil və nitq fəaliyyətinin beyin mexanizmlərinin öyrənilməsinə öz vəzifəsi kimi qarşıya qoyur. Neyrolinqvistlərin beyində baş verən ifadələrin kodlaşdırılması və dekodlaşdırılması zamanı həyata keçirdikləri tədqiqatlar nitqin törəməsi proseslərini öyrənməklə, dil nominasiyalarının, nitq ifadələrinin, o cümlədən lokal beyin məğlubiyyətlərinin yaranması, başa düşülməsi və interpretasiyası proseslərinin öyrənilməsi prosesinə yönəlmişdir. Yuxarıda deyilənlərdən belə nəticə çıxarmaq olar ki, bu nəzəriyyə çərçivəsində nominasiya prosesi dedikdə, ətraf gerçəklik haqqında informasiyanın kodlaşdırılması ilə bağlı konkret əməliyyatlar başa düşülür.

Nominativ proseslərin tədqiqatının başlanğıc nöqtəsi onun öyrənilməsinə bir neçə yanaşmanın mövcudluğu üçün əsas amildir. Belə ki, dilçiliyin nominativ prosesləri, əsasən, onların funksionallığı baxımından öyrənməsi heç bir şübhə doğurmur. Psixolinqvistik yanaşma isə (C. Klark, C. Cabbarlı)G. Qrinberq), öz növbəsində, nominasiyanı dil və nitq vahidlərinin əmələ gəlməsinin real prosesləri, eləcə də onların qavranılması və anlaşma mövqeyindən nəzərdən keçirir. Naturalist dilçilik və neyrolinqvistika kimi, psixolinqvistik tədqiqatlar nominativ prosesləri dil sistemi ilə əlaqəli beyin fəaliyyəti kimi tədqiq etmişlər. Psixolinqvistikanın tədqiqat obyektini neyrolinqvistikanın tədqiqat obyektini arasındakı mühüm fərq ondadır ki, neyrolinqvistika, beyin disfunksiyalarının diaqnozu və müalicəsi kimi dil formalarının və nitqin yaranma proseslərinin mücərrəd şəkildə öyrənilməsinə yönəldilmişdir. Nominasiya və ya mental reprezentasiya dilçiliyin koqnitiv istiqaməti diqqətdən kənarda qalmır. (C. Lakoff, R. Lanqakr, N. Çomski, U. Kroft, L. Q. Luzina, V. A. Maslova, Y. Q. Pankrats və b.), V. Z. Demyankov və E. S. Kubryakovun izah etdikləri kimi, burada əsas diqqət dil nişanlarının köməyi ilə düşünən subyektin xarici və daxili aləminin reprezentasiyasının koqnitiv proseslərinin öyrənilməsinə yönəldilir. Başqa sözlə, nominasiya koqnitiv dilçilik araşdırmalarının diqqət mərkəzində olmaqla, dil formalarının onların koqnitiv analoqları ilə əlaqəsi və ya proses kimi və gerçəkliyin obyektiv dərk edilməsinin nəticəsi kimi başa düşülür.

A.R. Luria, N.I. Zhinkin, S.D. Katsnelson kimi tədqiqatçılar bir obyektin, fəaliyyətin, keyfiyyətin və ya əlaqənin adlanması prosesini zehni fəaliyyətin mürəkkəb bir forması kimi qəbul etmişdirlər. Dilçilikdə naturalist fikirlərlə mövcud olan oxşarlıqlara baxmayaraq, dil nominasiyasının öyrənilməsinin neyrolinqvistik perspektivi onun tərifinə bir qədər fərqli yanaşma ilə xarakterizə olunur.

Danışıqların yaradılması proseslərini beyinlərdə kodlaşdırma və dekodlaşdırma zamanı baş verən əməliyyatlar nöqtəyi-nəzərindən öyrənən nevroloqlar, yerli nominal zədələnmələr daxil olmaqla dil nominasiyalarının, nitq ifadələrinin yaradılması, başa düşülməsi və şərh edilməsi proseslərini öyrənməyə yönəldilmişdir. Yuxarıda göstərilənlərə əsasən, bu nəzəriyyə çərçivəsində irəli sürülən nominativlik prosesinin ətrafdakı həqiqətlər haqqında məlumatları kodlaşdırma əməliyyatları kimi başa düşüldüyü qənaətinə gələ bilərik.

Nominativ proseslərin öyrənilməsi üçün başlanğıc nöqtəsi onun öyrənilməsinə bir neçə yanaşmanın mövcudluğu üçün əsas amildir. Beləliklə, şübhəsiz ki, dilçilik nominativ prosesləri əsasən funksionallıq baxımından araşdırır. Psixolinqvistik istiqamət (D. Clarke, J.G. Greenberg), öz növbəsində, nominasiyanı dil və nitq vahidlərinin nəsil real prosesləri nöqtəyi-nəzərindən, onların qavrayışını və dərk etməyi nəzərdən keçirir. Naturalist dilçilik və neyrolinqvistika kimi, psixolinqvistik tədqiqatlar, ümumiyyətlə, dil sistemi ilə əlaqəli beyin fəaliyyətinin öyrənilməsinə yönəldilmişdir. Psixolinqvistika obyekt ilə neyrolinqvistika obyekt arasında mühüm fərq ondadır ki, bu, beyin disfunksiyalarının diaqnozu və müalicəsi kimi linqvistik formalar və nitq yaratmaq proseslərinin mücərrəd şəkildə öyrənilməsinə yönəldilmişdir.

Nominativlik anlayışı koqnitiv dilçilikdən də yan keçməmişdir. Koqnitiv dilçilikdə nominativlik dedikdə dil formalarının idrak analoqları ilə əlaqəsi və ya obyektiv reallığı dərk etmə prosesi və nəticəsi kimi başa düşülür. Dilçilik hadisələrinin öyrənilməsi ilə bağlı koqnitiv yanaşma prinsipləri ilə əslində bütün dilçilik, o cümlədən onomasiologiya ilə bağlıdır. Bununla belə, dili təşkilat, informasiyanın törəməsi və ötürülməsi vasitəsi kimi nəzərdən keçirən koqnitiv yanaşma dilin bütövlükdə idrak funksiyasının öyrənilməsinə və xüsusilə leksik və frazeoloji anlayışların leksik və leksik-frazeoloji vasitələrlə ifadə və "işarələnməsinin" qanunauyğunluqlarından daha çox, dilin idrak funksiyasının öyrənilməsinə yönəlmişdir. E. S. Kubryakovanın fikrincə, dünyanın hər hansı bir idrak forması müəyyən bir fəaliyyət növü zamanı bu və ya digər şəkildə vasitəçilik yolu ilə gerçəkliyin duyğusal qavrayışı, obyektiv və ya praktik fəaliyyəti zamanı meydana gəlir. Dildə ətraf gerçəkliyin bu cür dərk olunması linqvistik nominasiyaların reprezentativ nəticəsidir. G.P. Şedrovitskinin fikrincə isə, nominativlik bir tərəfdən akkumulyasiyalı təfəkkür, qavrayış üçün əlçatan hesab edildiyi halda, digər tərəfdən isə işarə formasının təsviri ümumilikdə dil düşüncəsinin təsviri kimi hesab etmək olmaz. Alimlər, dil fəaliyyətinin əqli xüsusiyyətlərinin öyrənilməsinə qeyd-şərtsiz düşüncənin şifahiləşdirmə forması kimi dil ifadələrinin öyrənilməsi ilə qeyd-şərtsiz eyniləşdirilə bilməyəcəyinə dair fikir mübadiləsi aparırlar. Buna baxmayaraq, nominasiyanın koqnitiv aspektlərinin tədqiqinə onların bilavasitə öyrənilməsinin mümkünsüzlüyü üçün də yönəltmək olmaz. Bu əlaqəyə N.Xomski gözəl bir nümunə irəli sürmüşdür: "Əgər biz maqnit gücünün mahiyyətini fizikaya məlum olan ənənvi vasitələrdən və metodlardan istifadə edərək izah edə bilmiriksə, maqnit gücünün mövcud olmadığını da deyə bilmərik." Buradan belə nəticəyə gəlirik ki, dil ifadəsi koqnitiv dilçiliyində yalnız nominasiya zamanı baş verən idrak proseslərinin öyrənilməsi üçün mənbə materialı kimi xidmət edə bilər, çünki zehni proseslərin təkcə reprezentasiyalara əsaslanmır, həm də müəyyən "koqnitiv hesablamalara" uyğun gəlir.

Yuxarıda deyilənlərdən belə qənaətə gəlirik ki, onomasioloji və koqnitiv tədqiqatlar çərçivəsində ümumi dilçiliyin aktual problemləri, o cümlədən dilin kommunikativ və koqnitiv-idrak funksiyaları nominativ funksiyasının mahiyyəti ilə sıx əlaqədardır. Bu əlaqə yeni bir dil nişanı kimi yeni bir adın ortaya çıxması prosesində aydın şəkildə özünü göstərir və dəqiq leksikanın nümunələri üzərində parlaq görünür.

Qeyd edək ki, onomasioloji və koqnitiv yanaşmalar ideyaları vasitəsilə nominasiya proseslərinin öyrənilməsi nəinki bu tədqiqat istiqamətlərinin metodoloji əsaslarına zidd deyil, həm də təbiətin gizli aspektlərinin üzə çıxarılması üçün yeni imkanlar açır.

Ədəbiyyat

1. Уфимцева А.А. Лексическая номинация (первичная нейтральная). 2-е изд. М. : ЛИБРОКОМ, 2010. 88 с.
2. Телия В.Н. Номинация // Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В.Н. Ярцева. 2-е изд., доп. М. : Большая Российская энциклопедия, 2002.
3. Кубрякова Е.С. Ономазиология // Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В.Н. Ярцева. 2-е изд., доп. М.: Большая Российская энциклопедия, 2002. С. 345–346.

4. Evans V., Green M. Cognitive Linguistics Introduction. Edinburgh : Edinburgh University Press Ltd., 2006.
5. Geeraerts D., Cuyckens H. Introducing Cognitive Linguistics // The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics / ed. by D. Geeraerts, H. Cuyckens. Oxford ; New York : Oxford University Press, 2007.
6. Кубрякова Е.С. Теория номинации и словообразование. 2-е изд. М. : ЛИБРОКОМ, 2010. 88 с. 22.
7. Харитончик З.А. О номинативных ресурсах языка, или К дискуссии о концептуальной интеграции // Горизонты современной лингвистики: Традиции и новаторство : сб. в честь Е.С. Кубряковой. М. : Языки славянских культур, 2009. С. 412–422.
8. Evans V. Lexical concepts, cognitive models and meaning-construction // Cognitive linguistics. 2006. № 17–4. P. 491–534.
9. Лурия А.Р. Основные проблемы нейролингвистики. М. : Директ-Медиа, 2008. 547 с.
10. Кубрякова Е.С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Рос. академия наук. Ин-т языкознания. М. : Языки славянской культуры, 2004. 560 с.

ЛЕКСИЧЕСКАЯ НОМИНАЦИЯ: ОНОМАСИОЛОГИЧЕСКИЙ И КОГНИТИВНЫЙ ПОДХОДЫ

*Аскерова Мунаввар Етибар кызы
Резюме*

В статье анализируется всесторонний теоретический обзор номинации в ракурсе лингвистических и смежных дисциплин. Основной целью данного исследования является рассмотрение лексической номинации с точки зрения ономасиологического подхода и выполнение языковых функций в этой области, а с точки зрения когнитивного подхода-анализ выполнения языковых функций в направлении ментальных процессов. Также в статье соответственно рассматриваются возможности применения методики когнитивного языкознания к изучению вербализационных свойств лексических номинаций через традиционную экспрессивную лексику слов. Основной целью исследования, проведенного в рамках данной статьи, является широкое исследование вопроса о взаимообусловленности языкового и ментального аспектов посредством точной лексики в процессе лексического номинирования. В связи с этим рассмотрим более подробно процесс номинативной деятельности через ономасиологический и когнитивный подходы и лексическую номинацию, в том числе и лексику, четко выражающую значение слов.

В зависимости от изучаемого аспекта номинации различаются как методы, так и концептуальный аппарат исследования. В статье исследуется, как номинативные положения представлены в различных лингвистических подходах.

LEXICAL NOMINATION: ONOMASIOLOGICAL AND COGNITIVE APPROACHES

*Asgerova Munavvar Etibar
Summary*

The article analyzes a comprehensive theoretical review of the nomination from the perspective of linguistic and related disciplines. The main purpose of this study is to consider the lexical nomination from the point of view of the onomasiological approach and the performance of language functions in this area, and from the point of view of the cognitive approach-the analysis of the performance of language functions in the direction of mental processes. The article also considers the possibilities of applying the cognitive linguistics methodology to the study of the verbalization properties of lexical categories through the

traditional expressive vocabulary of words. The main purpose of the research conducted in the framework of this article is a broad study of the question of the interdependence of the linguistic and mental aspects through precise vocabulary in the process of lexical nomination. In this regard, we will consider in more detail the process of nominative activity through onomasiological and cognitive approaches and lexical nomination, including vocabulary that clearly expresses the meaning of words. lexical nomination from the point of view of the onomasiological approach and the implementation of language functions in this area, and from the point of view of the cognitive approach-the implementation of language functions in the direction of mental processes. The article also considers in a coherent form the possibilities of applying the method of cognitive linguistics to the study of the verbalization features of lexical nomination by means of precision vocabulary.

Depending on the aspect of the nomination being studied, both the methods and the conceptual apparatus of the research differ. The article examines how the provisions on nominatives are presented in various approaches related to linguistics.

Rəyçi: dosent Mehdi Rəhimov

*Qrammatika və ingilis dilinin tədrisi kafedrasının 16 fevral 2021-ci il tarixli iclasın 09 sayılı protokolu
Daxil olma tarixi 18 fevral 2021*

UOT:811.111.

QLOBALLAŞMA ŞƏRAİTİNDƏ ELM VƏ TEXNİKANIN İNKİŞAFININ İNGİLİS DİLİNİN LEKSİK FONDUNUN ZƏNGİNLƏŞMƏSİNƏ TƏSİRİ

Fərhadova Gülçöhrə İsfəndiyar qızı

Azərbaycan Dillər Universiteti

(İngilis dilinin leksikologiyası və Üslubiyyatı kafedrasının dissertantı)

gulyaadu2@gmail.com

Xülasə: Bildiyimiz kimi indiki dövr qloballaşma dövrüdür. Qloballaşmanın tələblərinə cavab verməyən dil və ya xalq inkişafdan geri qala bilər. Bu baxımdan ingilis dilinin inkişaf etmək və zənginləşmək üçün daha geniş imkanları vardır. Bunun isə başlıca səbəbi ingilis dilinin elm və texnikanın, kompüterin dili olmasıdır. Qlobal bir dil olaraq dünyanın hər hansı bir ölkəsində yaranmış yeni texnika nümunəsi və ya hər hansı bir elmi yenilik ingilis dilində adlandırıldıqda daha sürətlə dünya elminə integrasiya etmək imkanı əldə etmiş olur. Bu baxımdan ingilis dilini zənginləşdirən bir çox sözlər məqalədə araşdırılmış və geniş nümunələr verilmişdir. Məqalə ingilis dilinin leksik fondunu zənginləşdirməyin əsas yollarından biri olan elm və texnikanın inkişafı və dilə yeni ifadələrin tətbiqi məsələlərinə həsr olunmuşdur. Bu baxımdan məqalədə çox vacib məsələlərə toxunulur. Xüsusilə *Lingua Franca* olaraq İngilis dilinin bir texnologiya dilinə çevrilməsi məsələsi nümunələrlə geniş şəkildə izah edilir. Eyni zamanda məqalədə bir sıra əsərlərdən də nümunələr öz əksini tapmışdır.

Açar sözlər: *Lingua Franca*, elm, texnologiya, qloballaşma

Key words: *Lingua Franca*, science technology, globalization

Ключевые слова: *Lingua Franca*, наука, технологии, глобализация

Qloballaşma prosesinin labüdlüyünü və bu prosesə integrasiyanın qaçılmaz olduğunu nəzərə alaraq, elm və təhsil sahələrinin qloballaşma prosesinə adaptasiyasına nail olmaq üçün bir sıra islahatların həyata keçirilməsi zəruridir.

İlk öncə ona görə ki, məhz bu sahələrdə təkcə yeni bilik və texnologiyalar deyil, həm də insan fəaliyyətinin bu və ya digər formalarının yeni mexanizm və üsulları da gənc nəsllə ötürülür.